

■ Dr. Öğr. Ü. M. Emre TULAY (LL.M. Bochum)* ■

SERİ MUHAKEME USULÜ (CMK m. 250)

ACCELERATED PROCEDURE OF TRIAL
(Article 250 of TURKISH CRIMINAL PROCEDURE CODE)

ÖZET

Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda, 17.10.2019 tarih ve 7188 Sayılı Kanun ile “Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme” başlığı altında, “Seri Muhakeme Usulü” adıyla yeni bir muhakeme usulü öngörülmüştür. Düzenleme, daha önce Türk Hukukunda olmayan bir muhakeme usulü teşkil etmesi bakımından incelemeye değerdir. Kanun koyucunun usul ekonomisi amacıyla ihdas ettiği bu yol; kapsamına aldığı suçlar, Cumhuriyet savcısının yetki ve görevleri, soruşturma evresinde dikkate alınması gereken diğer kurumlarla ilişki, şüphelinin hakları, şüpheliden kaynaklanan bazı durumlarda muhakemenin seyri, kovuşturma evresinde tatbik edilecek yöntem, yaptırım türü ve uygulanma koşulları bakımından özellikler barındırır. Eserde, Seri muhakeme usulünün işlerliği, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer alan benzer kurumlar ile temelde karşılaştırarak değerlendirilmiştir. .

Anahtar Kelimeler: Özel muhakeme usulü, usul ekonomisi, soruşturma evresi, şüpheli, zorunlu müdafî

ABSTRACT

A new trial procedure called “Accelerated Procedure of Trial” has been stipulated under the title “Criminal Procedure for Certain Crimes” with the Law no. 7188 dated 10.17.2019 in Turkish Criminal Procedure Code. The regulation is worth examining since it constitutes a procedural procedure which does not previously exist in Turkish law. This path that the legislator established for the purpose of procedural economy should be examined for the authorities and duties of the prosecutor, the relationship with other institutions that should be considered during the investigation phase, the rights of the suspect, the course of the criminal proceeding for some cases because of the suspect, the method to be applied in the prosecution phase, the type of sanction and the conditions of implementation. It would also be useful to evaluate the functioning of this institution by essentially comparing with the similar institutions of the German Code of Criminal Procedure.

Keywords: Special adjudication procedure, procedural economy, investigation phase, suspect, public defender.

* ORCID ID: 0000-0002-7828-8302

Makale Geliş Tarihi: 09.03.2020 Kabul Tarihi: 26.07.2020

Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi, muhammedtulay@sdu.edu.tr.

A. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN KANUNDAKİ DÜZENLEME YERİ

Belirli suçlar hakkında ve kanunda yer alan koşullarda başvuru, özel mahiyette bir muhakeme usulü olarak öngörülen seri muhakeme usulü, CMK m. 250’de düzenlenmiş, hukuki nitelik itibariyle bir ceza muhakemesi kurumudur. Maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, CMK m. 250/15 hükmüne dayanılarak, Adalet Bakanlığı tarafından 31 Aralık 2019 tarihinde çıkarılan “Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği”nde belirtilmiştir.¹

CMK m. 250, 5271 Sayılı CMK’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte uygulamada sıkça başvuru normlarından biriydi. Kanun koyucu, CMK m. 250’de, bazı suçlar bakımından özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin yetkili olmasını öngörmüş, bu mahkemelerdeki muhakemeye ilişkin bazı özel düzenlemeler getirmişti. Eski Devlet Güvenlik Mahkemelerine alternatif olarak görülen ihtisas mahkemeleri, CMK m. 250’nin 2.7.2012 tarihli kanun değişikliğiyle ilga edilmiş,²bu mahkemelerin yerini Terörle Mücadele Kanunu m. 10’a göre görevli ağır ceza mahkemeleri almıştır.³ 21.2.2014 tarihli kanunla TMK m. 10’nun da yürürlükten kaldırılmasıyla, artık (önceki) CMK m. 250 ve TMK m. 10’da yer alan suçlara ilişkin yargılama, ağır ceza mahkemelerinde görülmektedir. CMK m. 250 açısından bakıldığında, maddenin 2012 değişikliği öncesinde dayanağını teşkil ettiği yargılama ile 2019 değişikliği sonrasında öngördüğü muhakeme arasında hiçbir bağ bulunmamaktadır. CMK m. 250’nin önceki düzenlemesiyle getirilen muhakeme, ilgili maddede yer alan suçların nitelik yönünden ağırlığına binaen ağır ceza mahkemelerinde münhasır bir yargılama süreci ihtiva ederken, yeni düzenleme usul ekonomisi barındıran, esasen Cumhuriyet Savcısının etkin olduğu, hızlı

¹ 31 Aralık 2019 tarih ve 30995 (4. Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete

² CMK m. 250’nin ilga edilmeden önceki düzenlemesi ve özel yetkili ağır ceza mahkemeleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Tulay, M.Emre: “Die besonders zuständigen Strafgerichte im türkischen Rechtssystem (Art. 10 Terrorbekämpfungsgesetz-Ges. Nr. 3713)”, SDÜHFD Cilt: 2, Sayı: 1, 2012, s. 155 vd.

³ Tulay, s. 155 vd.

bir muhakeme içerir.⁴ İki düzenleme arasında hiçbir hukuki ve tarihi bir bağ yokken, seri muhakeme usulünün CMK m. 250’de düzenlenmesi uygun olmamıştır. Elbette kanunda düzenleme yeri bakımından, kurunun “Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme” başlığı altında ihdası gerekir. Ancak bunun için ilga edilmiş bir maddenin tercih edilmesi yerine, mesela CMK m. 250a gibi ek bir madde düzenlenmesi daha isabetli olurdu.

B. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI İÇİN ARANAN YASAL ŞARTLAR

I. SERİ MUHAKEME USULÜNE ENGEL KURUMLAR

İşlendiği iddia olunan suçla ilişkin yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi, iddianame hazırlanması için şarttır (CMK m. 170/1).⁵ Somut olay bakımından seri muhakeme usulünün işletilmesi için de evvela yeterli şüpheye ulaşılmış olmalıdır (Yönetmelik m. 8/1).⁶ Soruşturmanın başlamadığı halde, bu evre için öngörülen kurumların işletilmesi de mümkün değildir. Keza soruşturma evresinde, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir (CMK m. 172- Yönetmelik m. 8/3). Bu

⁴ Madde gerekçesi (CMK m. 250). Adalet Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği’nin “Yargıda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Dönemi Başladı” başlıklı kamuoyu bilgilendirme yazısında, yılda yaklaşık 180.000 dosyanın seri muhakeme kapsamına girmesi öngörülmektedir.

CMUK m. 386’da yer alan ve açılan dava üzerine sulh ceza hakimince duruşma yapılmaksızın karar verme yetkisi tanınan, “Sulh ceza hakiminin ceza karnamesi” olarak adlandırılan düzenleme, duruşma yapılmadan mahkumiyet kararı verilmesi sıkıntılı görüldüğünden CMK metninde yer almamıştır, bkz. Öztürk, Bahri (Editör): Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2019, s. 622. CMK m. 250 ile hukuk kayıtmıza giren usulün yine “ceza karnamesi” olarak adlandırılmasının terminolojik olarak daha doğru olacağı yönünde bkz. Yavuz, Hakan A.: Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Ankara 2020, s. 309. Tercih edilen kavrama ilişkin eleştiri için ayrıca bkz. Kızılarslan, Hakan: “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 183, Kasım 2019, s. 1907; Yurtcan, Erdener: Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Bası, Ankara 2019, s. 713.

⁵ Yargıtay 1. CD, 13.01.2010, 8224/3. Ayrıca bkz. Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2019, s. 514. Hem CMK m. 160, hem de CMK m. 2/1-e hükmüne göre suç haberini alan Cumhuriyet savcısı soruşturma işlemlerine başlar. CMK m. 158/6 ise, bu hususta bir istisna hükmü teşkil eder. Delil toplama amacı taşıyan soruşturmada yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi, iddianamenin hazırlanması açısından aranan koşuldur.

⁶ Erdem, Mustafa Ruhan/Şentürk, Candide: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi, (CMK m. 250)”, CHD 2019 (3), s. 588; Şahin, Cumhuriyet/Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku –II–, 10. Bası, Ankara 2020, s. 204.

belirlemeden sonra, CMK m. 250’de yer alan ve seri muhakeme usulüne engel teşkil eden kurumları incelemek gerekir.

1. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

CMK m. 250’de yer alan seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik ilk koşul, Cumhuriyet Savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermemiş olmasıdır.

Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verme ya da iddianame düzenleme dışında başvuru-
rabileceği bir diğer yol, CMK m. 171’de düzenlenen “kamu davasının açılmasının ertelenmesi”dir.⁷ Esasen yeterli şüphe bulunması halinde kamu davasının açılması, yani iddianame tanzimi hususunda mecburi-
lik ilkesi geçerliken⁸, hafif ağırlıktaki suçlara ilişkin maslahata uygunluk ilkesi çerçevesinde bu zorunluluk esnetilmiş, adli sürecin muhakeme sü-
jeleri üzerindeki etkisi yumuşatılmıştır.⁹ Belirtelim ki, 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı kanunla CMK m. 171 değişikliğe uğramıştır. Buna göre, önödeme ve uzlaştırma kapsamında olan bir suç hakkında kamu dava-
sının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez. Uzlaştırma müzakereleri olumsuz sonuçlandıktan sonra da CMK m. 171’e göre kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi mümkün değildir.¹⁰

Önödeme ve uzlaştırmaya ilişkin yeni düzenlemeyle birlikte CMK m. 171’in uygulama alanı daralırken, maddenin ikinci fıkrasındaki de-

⁷ Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2019, s. 668 vd.

⁸ Soyaslan, Doğan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2018, s. 390.

⁹ Centel, Nur/Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2018, s. 562; Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 503. Alternatif ve hızlı bir çözüm yolu amacıyla öngörülen seri muhakeme usulünün, silahların eşitliği, lekelenme hakkı, adil yargılanma hakkı, *nemo tenetur* gibi birçok temel prensiple çeliştiğine dair görüş için bkz. Aygörmez Uğurlubay, Gülsün A./Haydar, Nuran/Korkmaz, Mehmet: “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019 (2), s. 279 vd.; Yavuz, s. 211.

¹⁰ 2019 değişikliği öncesinde, uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde, yürütülen soruşturmada CMK m. 171 uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebileceği ifade edilmekteydi, bkz. Akbulut, Berrin/Aksan, Murat: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 134.

ğişiklikle kurumun uygulama alanı genişlemiştir. Gerçekten, artık ceza üst sınırı üç yıl veya daha az süreli suçlarda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilir.

CMK m. 250 kapsamında yer alan bir suç, CMK m. 171 ile birlikte değerlendirildiğinde, şayet erteleme imkanı varsa, Cumhuriyet savcısının öncelikle kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin değerlendirme yapması gerekir.¹¹ Bu değerlendirmenin olumsuz sonuçlanması, CMK m. 250'nin işletilmesine engel teşkil etmeyecektir. Dikkat edilirse, kanun koyucu CMK m. 250/1'de, "*kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde*" diyerek, CMK m. 171'in uygulama alanı bulduğu durumlar için CMK m. 250'yi uygulama dışı bırakmamış, erteleme kararı verilip verilmemesine göre bir belirleme yapmıştır. Önemli olan, Cumhuriyet savcısının takdirini kamu davasının açılmasının ertelenmesi yönünde kullanmamasıdır. Seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğe ulaşma sorumluluğunu kaldırmaz (Yönetmelik m. 8/1).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmiş, ancak kişi erteleme süresi içindeyken kasten bir suç işlemişse, artık ertelenen kamu davasının da açılması gerekir (CMK m. 171/4). Bu ihtimalde, önceden CMK m. 171 sebebiyle uygulanmayan seri muhakeme usulünün uygulanabilirliğine ilişkin bir belirleme yapılmamıştır. Fakat CMK m. 171/4'te "*kamu davası açılır*" ibaresinden yola çıkarak, bu durumda artık seri muhakeme usulünün tatbik edilmeyeceği sonucu çıkarılmalıdır. Fakat meselenin yorum yoluyla çözümlenmesi yerine yasal olarak açıklığa kavuşturulması hukuken en isabetli olanıdır.

2. Önödeme ve Uzlaştırma

Önödeme (TCK m. 75) ve uzlaştırma (CMK m. 253-255) ceza muhakemesi kurumları arasında yer alır. Şartları varken önödeme veya

¹¹ Şahin, Cumhuriyet: *Ceza Muhakemesi Hukuku -I-*, 9. Bası, Ankara 2019, s. 111.

uzlaştırmaya ilişkin usullerin işletilmemesi, CMK m. 171/1-c'ye göre iddianamenin iade edilmesini gerektirir.¹²

CMK m. 250'de açık düzenleme olmamasına karşın Yönetmelik m. 5/1'de önödeme ve uzlaştırma kapsamındaki suçların seri muhakeme usulüne tabi olmadığı öngörülmüştür.

Konumuzla alakalı olarak, seri muhakeme usulü ile uzlaştırmanın bir arada uygulanması ihtimalini tartışmak gerekir. Hakkı olmayan yere tecavüzde mağdurunun özel kişi olması halinde (TCK m. 154/3) suç uzlaştırmaya tabidir.¹³ TCK m. 154/3 hariç, hem uzlaştırma, hem seri muhakeme usulü kapsamında olan bir suça rastlanmamaktadır. O halde isnat olunan suçun niteliğine göre ya uzlaştırma, ya seri muhakeme usulü tatbik edilecektir. Hukuki sonuçları değerlendirildiğinde, uzlaştırmanın seri muhakeme usulüne göre failin lehine olduğu açıktır. Kurumların yarışması halinde uzlaştırma hükümleri öncelikli hale gelir. Nitekim bu hukuki yorum, ilgili Yönetmelik m. 5/1'de açıkça düzenlenmiş, önödeme ve uzlaştırmaya tabi suçlar hakkında seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı belirtilmiştir. Ancak düzenlemenin kanun ile öngörülmesinin hukuken daha doğru olduğunu vurgulamak gerekir.

TCK m. 75 ve CMK m. 250 birlikte tahlil edildiğinde; önödemeye ilişkin kanun koyucunun suçun ağırlığı ve öngörülen cezayı dikkate alarak daha hafif hallerde önödeme ile faile ceza verilmemesini, daha ağır hallerde ise daha az olmakla birlikte bir ceza tespitini gerekli gördüğü sonucuna ulaşılabilir. Mesela genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması suçu (TCK m. 171) önödeme kapsamındayken, aynı suçun kasten işlenmesi (TCK m. 171) seri muhakemeye tabi kılınmıştır. Diğer yandan, her iki kurumun uygulanmasına tabi olsa da, önödemeyi kabul etmeyen fail açısından CMK m. 250'nin uygulanması mümkün olmayacaktır. Böylelikle, ceza normlarının caydırıcılığının korunduğunu ifade etmek gerekir.

¹² Şahin, s. 107.

¹³ Demirtaş, Soner: "Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154)", Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 36, Nisan 2018, s. 96.

3. Şahsi Cezasızlık Sebebi ve Etkin Pişmanlık

Ceza sorumluluğunu kaldıran bir neden olarak, kanun koyucu bazı suçlarda şahsi cezasızlık nedeni öngörebilir. Keza etkin pişmanlık, ceza verilmesini engelleyen bir kurum olarak özel hükümlerde yer alabilir. Şayet somut olayda şahsi cezasızlık sebebi veya etkin pişmanlık hükümlerine göre ceza verilmemesini gerektiren bir durum varsa, CMK m. 171/1 gereğince kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilir.¹⁴ Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi bu yönde olursa, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verip soruşturmayı sonlandırmak yerine, seri muhakeme usulüne göre yaptırım belirlenmesi beklenemez. Fakat CMK m. 250'deki suçlar irdelendiğinde, mevcut düzenlemelere göre bu kurumlarla seri muhakeme usulünün çakışması söz konusu değildir.¹⁵ Aksi olsaydı, başlı başına bir çelişkiden bahsedilirdi. Çünkü şahsi cezasızlık veya etkin pişmanlık halinde mahkemenin CMK m. 223/4-a, b gereğince ceza verilmesine yer olmadığı kararı vermesi gerekir.

II. SERİ MUHAKEME USULÜNE TABİ SUÇLAR

CMK m. 250/2'de, seri muhakeme usulüne tabi suçları ceza sınırı belirleyip genel olarak belirlemek yerine "katalog suç" şeklinde saymıştır. CMK m. 250/1'de yer alan suçlar dışında bir suç, Cumhuriyet savcısı tarafından daha hafif olarak değerlendirilse veya katalog suçlardan biriyle birlikte işlense bile, o suç hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir.¹⁶

TCK'da yer alıp seri muhakeme kapsamında görülen suçlar şunlardır¹⁷: Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; hakkı olmayan yere tecavüz (m.

¹⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 505. Kanunda yer alan özel özel hükümlerin yanı sıra, TCK m. 22/6'da düzenlenen şahsi cezasızlık sebebinin de bu kapsamda değerlendirmek icap eder. Cezasızlık hali ile ceza indiriminin seçimlik olduğu hallerde ise karar verme yetkisi hakimde olduğundan, Cumhuriyet savcısı tarafından erteleme kararı verilemeyecektir, bkz. Centel/Zafer, s. 563.

¹⁵ Ancak belirtelim ki; TCK m. 154/3'te yer alan mağdurun özel hukuk kişisi olması halinde TCK m. 167'nin uygulanma olasılığı bulunmaktadır, ayrıca bkz. Demirtaş, s. 96.

¹⁶ Aldemir, s. 55; Yurtcan, s. 714.

¹⁷ Katalog suçlarla ilgili detaylı inceleme için bkz. Aldemir, Hüsnü: Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme

154/2-3), genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (m. 170), trafik güvenliğini tehlikeye sokma (m. 179/2-3), gürültüye neden olma (m. 183), parada sahtecilik (m. 197/2-3), mühür bozma (m. 203), resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (m. 206), kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (m. 228/1), başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (m. 268).

Özel kanunlarda düzenlenen bazı suçlar da seri muhakeme usulüne tabi kılınmıştır. 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun m. 13 (fıkra 1, 3, 5), m. 15 (fıkra 1, 2, 3), 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu m. 93 (fıkra 1), 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun m. 2’de belirtilen suç ile 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun Ek m. 2/1-(1) numaralı bendinde belirtilen suçlar da seri muhakeme usulüne tabidir.

Katalog suçlar değerlendirildiğinde, kamuya karşı işlenen suçlarla karşılaşılmaktadır. Ne var ki; TCK m. 154/3, kamuya veya özel kişilere ait suların mecrasını değiştiren kimse hakkında TCK m. 154/1’de (TCK m. 154-Hakkı olmayan yere tecavüz) yer alan cezaların uygulanmasına ilişkindir. Burada özel kişi, özel hukuk tüzel kişisi olabileceği gibi, pekala gerçek kişi de olabilir.¹⁸ O halde CMK m. 250’de zikredilen diğer suçlardan farklı olarak, kişilere karşı işlenmesi söz konusu olabilecek bir suçun da seri muhakeme usulü kapsamına alındığı görülmektedir. Böylelikle; aşağıdaki bölümlerde teferruatıyla değinileceği üzere, seri muhakeme usulünün niteliğiyle bağdaşmayan bir durum ortaya çıkmaktadır.

Cumhuriyet savcısı, soruşturma konusu olayın anılan suçlardan birini teşkil ettiğini tespit ederse, seri muhakeme usulüne göre işlem yapmak zorundadır. Ancak katalogda yer alan suç, seri muhakeme usulüne tabi olmayan bir suç ile beraber işlenmişse nasıl değerlendirme yapılması gerektiği Kanunda ve Yönetmelikte düzenlenmemiştir. Bu noktada,

ve Basit Yargılama Usulleri, Ankara 2019, s. 24 vd. Katalog suçların failde uyandırdığı izlenimin suçun işlenmesindeki caydırıcılığı azaltacağı yönündeki endişe ve buna binaen tekrerrür halinde suçun işlenmesinin usul kapsamı dışında bırakılması hakkında bkz. Aygörmez Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 265.

¹⁸ Anılan suça ilişkin detaylı değerlendirme için bkz. Demirtaş, s. 70 vd.

suçlar arasında farklı nev'iden fikri içtima (TCK m. 44) ilişkisi söz konusuysa, mesela TCK m. 179/2 ile birlikte yaralama fiili (TCK m. 86-89) vuku bulmuşsa, artık seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün olmamalıdır. Çünkü muhakeme genel hükümlere göre yürütülse, failin daha ağır suçun cezasıyla cezalandırılması gerekir. Ayrıca, işlenen diğer suçta mağdur ya da suçtan zarar görenin menfaati ve buna bağlı olarak haksızlık içeriği göz önüne alındığında, özel muhakeme yöntemine başvurulmaması yönündeki yorum isabetli görünmektedir. Şayet suçlar arasında gerçek içtima ilişkisi varsa, CMK m. 251/8'e benzer bir hükme CMK m. 250 altında yer verilmediğinden, dosyaların ayrılması gerekir.

III. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMA SÜRECİ

İşlendiği iddia olunan suçla ilişkin yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi, iddianame hazırlanması için şarttır (CMK m. 170/1).¹⁹ Somut olay bakımından seri muhakeme usulünün işletilmesi için de evvela yeterli şüpheye ulaşılmış olmalıdır (Yönetmelik m. 8/1).²⁰ Soruşturmanın başlamadığı halde, bu evre için öngörülen kurumların işletilmesi de mümkün değildir. Keza soruşturma evresinde, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir (CMK m. 172- Yönetmelik m. 8/3).

1. Şüphelinin Kabulü

a. Çağrı ve Bilgilendirme Süreci

Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen gözetilmelidir. Çünkü bu usulün tatbikine ilişkin işlem yapılmaması, iddianamenin iadesi sebebidir (CMK m. 174/1-c). Ancak özel muhakeme usulünün uygulanması, şüphelinin özgür iradesine dayanan kabulüne bağlıdır (Yönetmelik m. 5/3). Şüphelinin, seri muhakeme so-

¹⁹ Yargıtay 1. CD, 13.01.2010, 8224/3. Ayrıca bkz. Ünver/Hakeri, s. 514. Hem CMK m. 160, hem de CMK m. 2/1-e hükmüne göre, suç haberini alan Cumhuriyet savcısı soruşturma işlemlerine başlar. CMK m. 158/6 ise, bu hususta bir istisna hükmü teşkil eder. Delil toplama amacı taşıyan soruşturmada yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi, iddianamenin hazırlanması açısından aranan koşuldur.

²⁰ Erdem /Şentürk, s. 588; Şahin/Göktürk, s. 204.

nucunda tespit edilecek yaptırım yerine, anılan suçun faili olmadığını ve haliyle kovuşturma sonucunda beraat edeceğini düşünmesi halinde, yapılan teklifi reddetmesi tabiidir. Talebin reddi halinde, soruşturmaya genel esaslara göre devam olunur.²¹

Şüphelinin özgür iradesinin tecellisi için, meramını anlatacak seviyede Türkçe bilmeyen ya da engelli olan kişiye CMK m. 202 hükmünde öngörülen usule göre tercüman atanır (Yönetmelik m. 5/5). Tercüman giderleri yargılama giderinden sayılmaz (CMK m. 324/5).

Seri muhakeme usulü teklifi, Cumhuriyet savcısı tarafından en kısa sürede, telefon, faks, eposta gibi iletişim araçlarıyla da yapılabilir (Yönetmelik m. 9/1). Çağrıya icabet hususunda şüpheli hakkında zorla getirme ya da yakalama kararı verilemez (Yönetmelik m. 5/7). Şüphelinin özgür iradesine dayanılması açısından bu hüküm yerinde bir yasağı barındırır. Çağrı üzerine mazeretsiz şekilde ya da kendiliğinden ifadeye gelmeyen şüpheli hakkında ise seri muhakeme usulü uygulanmaz (Yönetmelik m. 9/2).

CMK m. 250/2'de, cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlilerinin şüpheliyi seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirmesi gerektiği ifade edilmektedir (ayrıca bkz. Yönetmelik m. 10). Soruşturma evresinde, keza seri muhakeme usulünde yetkili olan Cumhuriyet savcısı açısından böyle bir hukuki yükümlülüğün varlığında tereddüt yoktur. Öyle ki anılan hüküm olmasaydı da, muhakeme usulü açısından şüphelinin teklifi kabul etmesi şart olduğundan, sürece ilişkin aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerekirdi. Ama bu sorumluluğun Cumhuriyet savcısının yanında, hususi bir hukuk donanımı olmayan kolluk görevlilerine de yüklenmesi, ceza muhakemesi hukukuna ilişkin özel esaslar barındıran seri muhakeme usulü kurumu ile bağdaşmamaktadır.²² O halde, sadece kolluk görevlilerinin sürece ilişkin açıklamaları yeterli görülmemeli, şüpheli mutlaka ve bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından bil-

²¹ Aldemir, s. 57.

²² Uygulamada karşılaşılan sorunlar ve adli-idari kolluk ayrımının gerekliliği üzerine görüşler için bkz. Polater, Yusuf Ziya: "Adli Kolluk-Savcı İlişkisi ve Soruşturmalara Etkisi", TBBD Cilt: 28, Sayı: 120, Eylül 2015, s. 309 vd.

gilendirilmelidir.²³ Muhakeme yöntemini etkileyen iradenin ancak bu şekilde hukuka uygun olduğu kabul edilebilir.²⁴

Savunma hakkının ayrılmaz parçası olan hukuki yardımdan yararlanabilmek için müdafinin muhakeme sürecinin tüm aşamalarına fiilen katılması beklenir.²⁵ CMK m. 250 işletildiğinde, şüpheliye yapılan teklif ve öngörülen yaptırımın, mevcut yasal hükümde belirtilen cezadan daha az miktarda olması, şüpheli nezdinde “ikrar” a yönlendirme olarak algılanmaya müsaittir.²⁶ Bu sebeple, seri muhakeme usulünün fail bakımından hukuki etkisine dair doğru bir değerlendirme yapılabilmesi için sürece ilişkin bilgilendirmenin müdafii huzurunda yapılması gerektiği kanaatindeyiz.²⁷ Böylece teklifin reddine dair beyan da müdafii huzurunda alınmalıdır. Ne var ki Yönetmelik m. 10/1’deki düzenlemeden, bilgilendirme aşamasının ve haliyle olası ret beyanının müdafii önünde yapılmasının şart koşulmadığı anlaşılmaktadır.

b. Kabul Beyanı

CMK m. 250/3’e göre, Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi hâlinde bu usul uygulanır (Yönetmelik m. 10/3). Teklifin kabulü için sadece şüpheli beyanı yeterli görülmemiş, beyanın müdafii huzurunda alınması şart koşulmuştur. Şüphelinin kabul beyanı, varsa vekalet verdiği avukat, yoksa kendisine atanacak müdafii huzurunda alınacaktır (Yönetmelik m. 10/1-d). Böylelikle CMK m. 150’de yer alan zorunlu müdafilik kapsamı genişletilmiştir.²⁸

²³ Nitekim özgür iradenin tesisine dayalı uzlaştırma kurumunda, ilgili işlemlerin yürütülmesi ve tarafların bilgilendirilmesi sürecinde, 2016 tarihli yasa değişikliğiyle, adli kolluk görevlisi yerine “uzlaştırmacı” yetkilendirilmiştir, ayrıca bkz. Akbulut/Aksan, s. 192 vd.

²⁴ Seri muhakeme usulünde bilgilendirme sürecine ilişkin hukuki sorunlar hakkında ayrıca bkz. Kızılarlan, s. 1927 vd.

²⁵ Taner, Fahri Gökçen: Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, s. 193 vd.

²⁶ Benzer yönde Kızılarlan, s. 1927 vd.

²⁷ Aynı yönde Aygörmöz Ugurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 268. Aksi görüşte Aldemir, s. 59.

²⁸ Bu düzenlemenin özellikle AİHS ve AİHM içtihatlarıyla güvence altına alınan adil yargılanma hakkıyla örtüşmesi nedeniyle isabetli olduğuna ilişkin bkz. Erdem/Şentürk, s. 586.

Şüpheli teklifi hemen kabul ederse aynı gün mahkemeye yönlendirilir (Yönetmelik m. 10/9). Fakat talebi halinde teklifi değerlendirmek üzere kendisine bir ayı geçmemek üzere makul bir süre verilir (Yönetmelik m.10/3). Sürenin takdiri konusunda Cumhuriyet savcısı yetkilidir. Şüphelinin bu süre zarfında gelmemesi ya da talebi reddetmesi halinde dosya genel usule tabi olur (Yönetmelik m. 10/4). Keza teklife cevap verilmemesi de talebi reddetme olarak yorumlanmalıdır.

Seri muhakeme usulünün şüphelinin kabulüne bağlanması isabetli görünmekle birlikte, usulün kabul edilmesiyle birlikte esasen suçun işlendiği ikrar edilmektedir.²⁹ O halde, seri muhakeme usulünün mahkeme tarafından uygulanmayıp dosyanın soruşturma için iade edilmesi halinde, şüphelinin teklifi kabul etmiş olması ikrar ve delil değeri taşıması söz konusu olacaktır. Üstelik müdafî huzurunda alınan beyanın sonradan inkarı, ifadenin delil olarak kullanılmasını engellemez (CMK m. 148/4). CMK m. 148/4'e göre, müdafî hazır olmaksızın kollukça alınan ifade, hakim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas olamaz.³⁰ Böylelikle müdafî huzurunda alınan beyanın delil değeri taşıması, şüpheli veya sanığın iradesine bağlı kılınmamıştır.³¹ Seri muhakeme ilişkin teklifin Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması, aynı neticenin ortaya çıkmasına engel teşkil edecek mahiyette değildir. Bu problemi gidermek adına CMK m. 250/10 ve Yönetmelik m. 5/8'de, seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya mahkemece soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyanın Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hallerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılmayacağı öngörülmüştür. İlgili hükümlerde kullanılan "takip eden" ifadesi anlam karışıklığına yol açabilecek niteliktedir. Ancak bilgilendirme içeriğine ilişkin Yönetmelik m. 10/1-ğ ile birlikte değerlendirme yapıl-

²⁹ Karş. Kızıllarslan, s. 1912. Aksi görüşte Yavuz, s. 308.

³⁰ CMK m 148/4 hükmünce, delil değerlendirmesinin şüpheli veya sanığın beyanına bağlı kılınmasına ilişkin eleştiri için bkz. Ünver/Hakeri, s. 564.

³¹ Yenisey, Feridun (Editör): *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2018, s. 91.

diğında, soruşturmada genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı anlaşılmaktadır.³²

c. Şüpheli Açısından Bazı Özel Durumlar

Soruşturma konusu olayda iştirak ilişkisi içinde birden fazla şüphelinin olması halinde CMK m. 250/11'e göre bütün şüphelilerin seri muhakeme usulü teklifini kabul etmesi gerekir. Kanunda teklifin kabulüne ilişkin aranan irade birlikteliği için iştirak ilişkisi yeterli görülmüştür. Şüphelilerin olayda fail veya şerik olmaları, CMK m. 250'nin uygulanması açısından bir fark doğurmaz.³³ Anılan koşul bir yönüyle, seri muhakeme usulünden faydalanma hakkı olan şüphelinin, diğer şüphelinin reddi halinde bu haktan yoksun bırakılması olarak yorumlanabilir. Diğer yandan bu düzenlemenin, cezanın şahsiliği ilkesine uygun düştüğü söylenmelidir. Çünkü teklife müspet yanıt verip hakkında öngörülecek yaptırımı kabul eden şüphelinin, suçu işlemediği inancında olan diğer şüphelinin kovuşturma evresinde beraat beklentisini engellemesi cezanın şahsiliği ilkesiyle çelişir.³⁴

CMK m. 250'ye dayanılarak hüküm kurulmuş ve bu aşamadan sonra somut olaya iştirak eden başka bir şüpheliye ulaşılmış, şahıs seri muhakeme usulü teklifi reddetmişse, buna dayanılarak hükmün geçersiz sayılmaması gerekir.³⁵ Aksi durumda seri muhakeme usulü kurumunun işleyiş ve amacıyla çelişki doğar.

³² Seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik esasların kanun metni yerine yönetmelikte belirlenmesine ilişkin eleştiri için bkz. Erdem/Şentürk, s. 574.

³³ Erdem/Şentürk, s. 588.

³⁴ CMK m. 255 gereğince, aralarında iştirak ilişkisi olsun olmasın, birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda ancak uzlaşan kişinin uzlaşmadan yararlanabileceği öngörülmüştür. Anılan hükmün Anayasaya aykırı olduğu iddiası, sanıklardan birisinin uzlaşmayı kabul iradesinin diğer sanıklara teşmil etmesi halinde, cezaların şahsiliği ilkesine aykırılık oluşacağı gerekçesiyle reddedilmiştir, Anayasa Mahkemesi Kararı, 01.10.2009, 2009/124, RG 08.03.2011, Sayı: 27868 Benzer yorumun CMK m. 250 bakımından yapılması evleviyetle mümkündür. Çünkü uzlaşma, suçun ikrarı değilken, seri muhakeme usulünü kabul, aynı zamanda yaptırımın kabulü, başka deyişle suçun ikrarıdır. Bu nedenle, iştirak ilişkisi bulunan şüphelilerden hepsinin seri muhakeme usulünü kabul etmesi şartı isabetli olmuştur.

³⁵ Erdem/Şentürk, s. 588.

Seri muhakeme usulü, şüphelinin yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ya da sağır ve dilsizlik hallerinde de uygulanamayacaktır (CMK m. 250/12). Gerçekten, şüphelinin beyanına göre şekillenen muhakeme usulünün, failin irade zayıflığına rağmen yürütülmesi kurumun niteliğiyle bağdaşmaz.³⁶ Diğer yandan; uzlaştırmada olduğu gibi kanuni temsilcinin katılım ve iradesine göre işlem yapılması, muhakeme sonucunda yaptırım öngörüleceği için, seri muhakeme usulü ile karşılaştırılamaz.³⁷ Sonuç olarak, CMK m. 250/12'deki istisnanın makul bir düzenleme olduğu belirtilmelidir. Bu koşul bakımından, yaş küçüklüğü (TCK m. 32) ve sağır ve dilsizlikte (TCK m. 33) temel alınan yaş sınırı ve aralıkları önemli değildir. O halde çocuklar (18 yaşından küçükler) ile 21 yaşına dek sağır ve dilsizler hakkında CMK m. 250 işletilemez.³⁸ Fakat bu istisnanın, prensip olarak kusuru olduğu kabul edilen ve somut olayda algılama yeteneği olan küçükler için (yaş küçüklüğünde 15-18 yaş ile sağır-dilsizlerde 18-21 yaş) getirilmesi, irade özgürlüğüne tanınan öncelik bakımından isabetli olmadığı söylenmelidir. İştirak ilişkisi içinde yer alan fail ya da şeriklerden birinin bu kişilerden biri olması halinde nasıl değerlendirme yapılması gerektiğine ilişkin Kanunda belirlilik yokken, Yönetmelik m. 7/2'de, anılan kişilerle birlikte suçun işlenmesi halinde seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı ifade edilmiştir. Suçun birlikte işlenmesi, müşterek faillığe işaret eder.³⁹ O halde çocuk ya da sağır ve dilsiz kişinin şerik olarak yer aldığı suçta fail hakkında seri muhakeme usulünün tatbik edilebilir olması gerekir. Fakat çocuğun şerik olarak fiile katılması halinde fail açısından seri muhakeme usulü imkanı varken, müşterek faillik halinde bu olasılığın kalkmasını haklı bir gerekçeye dayandırmak mümkün görünmemektedir. Diğer yandan; seri muhakeme usulünün uygulanabilirliğini doğrudan etkileyen bir ihtimalin kanun metninde ve daha belirli şekilde kaleme alınması şüphesiz daha doğru olurdu.

³⁶ Düzenlemeye ilişkin eleştiri için bkz. Erdem/Şentürk, s. 589.

³⁷ Uzlaştırma konusunda bkz. Akbulut/Aksan, s. 160 vd.

³⁸ Aldemir, s. 58.

³⁹ Örnek olarak bkz. TCK m. 102/3-d, m. 106/2-c. Kullanılan ifadenin aynı şekilde yorumu için bkz. Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 5. Baskı, Ankara 2019, s. 339; Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R.Murat: *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 17. Baskı, Ankara 2019, s. 494.

Seri muhakeme usulü kapsamı dışında bırakılan bir diğer durum, şüpheliye ulaşılamamasıdır. Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz (CMK m. 250/13, Yönetmelik m. 5/6). Hem usul ekonomisi amacı barındıran, hem de tarafın iradesine tabi kılınan seri muhakeme usulünde böyle bir düzenleme öngörülmesi isabetlidir. Ancak “yurtdışında olma” ihtimali nasıl değerlendirilmelidir? Benzer düzenleme uzlaştırma kurumu için de öngörülmüş, Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kendisinden istenen görüşte, yurtdışında bulunan şüpheli hakkında uzlaştırma işlemlerine başlanılmasının muhakemeyi sürüncemede bırakacağından bahisle uzlaştırmaya gidilmemesi kanaatini paylaşmıştır.⁴⁰ Aynı yorumun burada yapılması halinde de, yurtdışında ikamet eden şüpheli hakkında CMK m. 250 işletilemeyecektir. Oysa resmi makamlara bildirilmiş yurtiçi ikametgah adresi de olan şüpheli için usulün uygulanması, bulunulan yer konsolosluk aracılığıyla beyanına başvurulması; kabulü halinde CMK m. 250'nin işletilmesi, fakat hakim huzurunda mazeretsiz şekilde bulunmaması halinde belirlenen usulden vazgeçtiğinin kabulü şeklinde bir uygulama isabetli olur (CMK m. 250/9). Hatta Yönetmelik m. 9/1'de telefon, faks, eposta gibi iletişim araçlarına başvurulması mümkün görüldüğüne göre, anılan usulün kolaylıkla tatbik edilebileceği söylenebilir. Son olarak, kanunda öngörülmemiş olmasına rağmen Yönetmelik'te yer alan bir durumu belirtmek gerekir. Seri muhakeme usulünü kabul eden şüphelinin mahkeme hükmü kuruluncaya kadar bu iradesinden vazgeçmesi mümkün görülmüştür (Yönetmelik m. 5/4). Mevcut imkan, şüphelinin özgür iradesine dayanan muhakeme usulü bakımından yerinde olmakla birlikte, kabulden vazgeçmenin hüküm kurulana dek mümkün kılınması usul ekonomisi yönüyle isabetli olmamıştır. Keza şüphelinin kabul beyanı, usulün tatbiki yönünden kurucu unsur olduğuna göre, vazgeçme iradesinin şekil ve zamanına yönelik temel düzenlemenin de kanun metninde yer alması daha doğru olurdu.

⁴⁰ İlgili görüş için bkz. Akbulut/Aksan, s. 180 (Dipnot No. 440).

2. Yaptırımın Belirlenmesi

a. Genel Olarak

Seri muhakeme usulü kapsamında yer alan suça ilişkin soruşturmada, usulün uygulanmasını kabul eden şüpheli hakkında Cumhuriyet Savcısı yaptırım belirleyecektir. Kanunda yer alan “yaptırım” kelimesi, cezaların mahkeme tarafından hükmedilmesinin şart olması karşısında isabetli görünmektedir. Ne var ki, CMK m. 250/4 ve devamında yer alan “*yaptırımı belirler*”, “*ertelenebilir*”, “*uygulanabilir*” ibarelerinden, Cumhuriyet savcısının doğrudan ceza belirleyebileceği şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Oysa cezanın veya cezanın ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kovuşturma evresine geçilmeden, soruşturma evresinde ve savcı tarafından verilmesi hiçbir surette mümkün değildir. Nitekim CMK m. 250/9’da, uygulanacak yaptırımın mahkeme kararına tabi kılındığı açık bir şekilde düzenlenmiştir. Sonuç olarak, kanunda yaptırımın belirlenmesine ilişkin ibareyi, “yaptırım talebi” olarak anlamak gerekir. İlgili Yönetmelik m. 3/1-ç’de de, Cumhuriyet Savcısı tarafından mahkemeye yazılan talep yazısı “Talepname” olarak tanımlanmıştır. Bu bakımdan, ilgili fıkralardaki ifadelerin “*yaptırımı talep eder*”, “*erteleme/hükmün açıklanmasının geri bırakılması teklif edilebilir*” şeklinde düzenlenmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

b. Uygulanabilecek Yaptırımlar

Seri muhakeme usulünün tatbiki halinde, şüpheli hakkında mahkemeden teklif edilebilecek yaptırımlar CMK m. 250/4-6’da düzenlenmiştir.

CMK m. 250/4’e göre; Cumhuriyet savcısı, TCK m. 61/1’de belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler. Bu noktada indirim yapmama ya da indirim oranını değiştirme yetkisi söz konusu

değildir.⁴¹ Kanunda seçimlik ceza öngörülmesi halinde ise, Cumhuriyet savcısının iki yaptırımdan birini belirleme konusunda takdir yetkisi vardır.⁴²

Öngörülen uygulamada dikkat çeken husus, ceza hakimini bağlayıcı nitelikte olan TCK m. 61'in, seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı için de bağlayıcı hale geldiğidir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, düzenlediği iddianamede sadece sevk maddelerini, bu bağlamda suç ve ceza ile varsa yaptırım hukukuna dair maddeleri göstermekle yükümlüdür.⁴³ Fakat seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından somut ceza miktarı tespit ve talep edilecektir. Ama burada da, TCK m. 61'in bilinçli şekilde ilk fıkrayla sınırlandırılmış olması halinde, cezada artırım veya indirim gerektiren hallerin (bilinçli taksir-olası kast ya da zincirleme suç gibi) dikkate alınmaması sonucu çıkacak ve bu, adil ceza tayininde sıkıntı doğuracaktır.

CMK m. 250/5'e göre; dördüncü fıkra uyarınca sonuç olarak belirlenen hapis cezası, koşulları bulunması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından, TCK m. 50'de yer alan seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya TCK m. 51 çerçevesinde ertelenebilir. İddianamede ancak sevk maddesi olarak belirtilen, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından tatbik edilen TCK m. 50 ve TCK m. 51, seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının takdiri bakımından da önem kazanmıştır.⁴⁴ Cumhuriyet savcısı, kısa süreli hapis cezası gerektiren, başka ifadeyle yaptırım olarak bir yıl ve daha az süreli hapis cezası öngörülen suçlar için TCK m. 50'nin, yine yasal şartları dahilinde TCK m. 51'in kararlaştırılmasını talep edecektir. Ancak anılan yasal kurumlar açısından geçerli objektif koşulların varlığı mahkeme tarafından gözden geçirilmek zorundadır (Yönetmelik m. 12/2).

⁴¹ Erdem/Şentürk, s. 591.

⁴² Aldemir, s. 67.

⁴³ Yenisey/Nuhoğlu, s. 673.

⁴⁴ Genel hükümlere göre mahkemenin takdirinde olan hususların Cumhuriyet savcısının takdirine bırakılması teknik hukuk yaklaşımı ile hatalıdır, bkz. Yurtcan, s. 716.

CMK m. 250/5'e benzer şekilde, CMK m. 250/6'da da, CMK m. 231'in kıyasen⁴⁵ uygulanabileceği ifade edilmiştir (Yönetmelik m. 10/6). CMK m. 231, hükmün açıklanması usulünü belirlemekle birlikte, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunu düzenlemektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı için kanun koyucu, CMK m. 231/5 ve devamı fıkralarında, kurumun uygulanma şartlarını öngörmüştür. Burada yer alan koşulların, seri muhakeme usulünde de aranması ve şartları dahilinde şüpheli hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi mahkemeden talep edilebilir. Seri muhakeme usulü teklifi somut cezayı içermediğinden, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının kabul edilip edilmediğinin şüpheliye ayrıca sorulması gerekir (CMK m. 231/6).⁴⁶ Hem erteleme, hem hükmün açıklanmasının geri bırakılması imkanı varsa, şüphelinin kabul etmesi koşuluyla, öncelikli olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu tercih edilmelidir.⁴⁷

Bu bölümde anılan kurumların işletilmesinde ancak objektif koşulların varlığı değerlendirilecektir.⁴⁸ CMK m. 250/7'de, olası tereddütlere yer vermek bakımından, seri muhakeme usulünde talep edilen yaptırımın, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği düzenlenmiştir.⁴⁹

Müsadere konusunda ise (TCK m. 54, m. 55) CMK m. 256/1 gereğince, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla

⁴⁵ Kanun metninde yer alan "kıyasen" ibaresinin, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun hukuki niteliği çerçevesinde eleştirisi için bkz. Erdem/Şentürk, s. 592.

⁴⁶ Erdem/Şentürk, s. 592.

⁴⁷ Yargıtay CGK 17.2.2009, 2009/9-7/24. Ayrıca bkz. Erdem/Şentürk, s. 592.

⁴⁸ Erdem/Şentürk, s. 591.

⁴⁹ TCK m. 53/1 düzenlemesinden, hak yoksunluklarının mahkumiyet hükmüne bağlı olarak re'sen uygulanacağı ve Cumhuriyet savcısı tarafından ayrı bir belirleme yapılmasına gerek olmadığı anlamı çıkabilir. Ama TCK m. 53/3, 5 ve 6 hükmü, ayrı bir belirlemeyi gerektirmektedir, bkz. Turhan, Faruk: "Yeni Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbiri Olarak Hak Yoksunluğu ve Yasaklılığın Hukuki Niteliği, Kapsam ve Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme", CHD 2007 (4), s. 174 vd. Ancak mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanabilmesi için mahkeme tarafından belirleme yapılması şart olduğu için Yönetmelik m. 13/1-ç hükmü gereğince eksikliğin giderilmesi Cumhuriyet savcılığından istenebilmelidir. Kanun metnine dayanılarak paylaşılan aksi yönde görüş için bkz. Erdem/Şentürk, s. 593.

beraber bir karar verilmemişse; karar verilmesi için, Cumhuriyet savcısı, davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurmalıdır. Yine CMK m. 257/1'e göre, müsadere kararı ancak duruşmalı olarak verilebilir. CMK m. 250'de istisnai bir düzenleme yapılmadığından, müsadere için ancak Cumhuriyet savcısının mahkemeden talepte bulunması ve karar ve kanun yoluna ilişkin sürecin ayrıca yürütülmesi gerekir.⁵⁰

Yaptırımın belirlenmesi konusunda Cumhuriyet savcısına tanınan geniş yetkinin kullanılması öncelikli olarak şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul etmesine bağlı kılınmıştır. Neticeten tespit edilen somut yaptırım, varsa güvenlik tedbiri ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım ya da hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar "Seri Muhakeme Usulü Kabul Tutanağı"nda gösterilir. Tutanak, Cumhuriyet savcısı, şüpheli ve müdafii tarafından imzalanır (Yönetmelik m. 10/8). Mahkemece verilecek hükmün adli sicile kaydedileceği bilgisi paylaşılmak zorundadır (Yönetmelik m. 10/1-c, f).

c. Yaptırım Talebi

aa. Mahkeme Tarafından Değerlendirme

CMK m. 250'ye göre yürütülen soruşturma sonunda bir ara muhakeme evresi (CMK m. 170-174) öngörülmemiştir.⁵¹

Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder. Talep yazısında yer alması gereken hususlar CMK m. 250/8'de gösterilmiştir (Yönetmelik m. 12). Buna göre; şüphelinin kimliği ve müdafii, mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, isnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, isnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, isnat olunan suç oluşturulan olayların özeti yer alır. Ayrıca CMK m. 250/3'te

⁵⁰ Erdem/Şentürk, s. 594.

⁵¹ Aygörmez Ugurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 261.

belirtilen şartların gerçekleştiği, yani şüphelinin seri muhakeme usulünü müdafinin katılımıyla kabul ettiği hususu gösterilmelidir. Son olarak, belirlenen yaptırım ile CMK m. 250/5'te düzenlenen seçenek yaptırımlar, erteleme ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kanaat ile güvenlik tedbirleri talepname içeriğine dahildir.

Kendisine Cumhuriyet savcısının talebi ulaşan mahkeme, ilgili davalara bakmakla yetkili ve görevli mahkemedir. Katalog suçlar incelendiğinde bu mahkeme asliye ceza mahkemesidir.⁵² Mahkeme, ilk önce şüpheliyi⁵³ müdafî huzurunda dinlemek zorundadır. Dinleme, istinabe ya da SEGBİS yoluyla da yapılabilir (Yönetmelik m. 13/1). Görüldüğü üzere, zorunlu müdafilik mahkeme önünde de geçerlidir (CMK m. 250/9). Müdafî ya vekaletname ile takibe yetkili olan, ya da baro tarafından görevlendirilen avukat olup, soruşturma evresinde görev yapan avukat, mahkeme aşamasında da öncelikli olarak görevlendirilecektir (Yönetmelik m. 11/4).

CMK m. 250/9 hükmünce; mahkeme, şüpheliyi dinledikten CMK m. 250/3'teki şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu, teklifin özgür iradeyle ve müdafî huzurunda kabul edildiği kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar (Yönetmelik m. 13/1). Karar (varsa) mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre davaya katılma hakkı olan kişilere tebliğ edilir (Yönetmelik m. 14/2).

Mahkeme tarafından eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle; yasal şartlara aykırı olarak düzenlenen, belirlenen yaptırımda maddi hata yapılan, yaptırım hakkında CMK m. 231 veya TCK m. 50, m. 51'in uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan, teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen talepten eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet başsavcı-

⁵² Aldemir, s. 25 vd.

⁵³ Genel esaslara göre söz konusu olan bir kovuşturma evresi bulunmadığından, hem Kanun, hem Yönetmelik metninde mahkemenin "şüpheli"yi dinlemesi tabiri tercih edilmiş, "sanık" sıfatı kullanılmamıştır. Nitekim doktrinde, bu sürecin soruşturma evresi içerisinde düşünülmesi gerektiği ifade edilmektedir, bkz. Şahin/Göktürk, s. 208.

lığına gönderilmesine karar verilir (Yönetmelik m. 13/2). Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra yeniden düzenlenen talepname mahkemeye gönderilir (Yönetmelik m. 13/3).

Mahkeme, atılı suçun seri muhakeme usulü kapsamında olmadığı veya CMK m. 250/3'te yer alan yasal şartların oluşmadığı halde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir (Yönetmelik m. 13/4). Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli bu usulden vazgeçmiş sayılır (Yönetmelik m. 13/5). Burada dikkat edilmesi gereken husus, sanığın dinlenmesi neticesinde CMK m. 250/3 şartına yeniden atıf yapılmış olmasıdır. O halde sanık, Cumhuriyet savcısı huzurunda seri muhakeme usulünü kabul etmiş olsa bile, mahkeme önünde bu iradesini geri alabilir. Nitekim hüküm kuruluncaya dek seri muhakeme usulünün uygulanmasının reddedilebileceği kabul edilmiştir (Yönetmelik m. 5/4). CMK m. 250 kapsamında yapılan soruşturmada genel hükümlere göre tipik bir kovuşturma evresinden bahsedilemeyeceğinden, dosyanın yeniden soruşturma evresinde kalması uygun görülebilir. Ancak bu sürecin, seri muhakeme usulünün amacıyla ne ölçüde uyduğuna da tartışmak gerekir. Esasen usul ekonomisi gayesiyle getirilen bu düzenlemenin, anılan ihtimalde yargıyı yine ve hatta yasa değişikliği öncesindeki duruma göre daha çok meşgul edeceği söylenebilir.

Cumhuriyet savcısının delil toplama ve maddi gerçeğe ulaşma yükümlülüğü devam ettiği için (Yönetmelik m. 8/1), şüphelinin teklifi kabul etmesinden sonra, Cumhuriyet savcısının elde ettiği deliller CMK m. 250'de sayılan katalog suçu değil de, farklı bir suçu işaret ederse, bu halde sürecin –mahkemeden talepte bulunulmadan önce-yine Cumhuriyet savcısı tarafından sona erdirilmesi gerekir.⁵⁴

⁵⁴ Erdem/Şentürk, s. 589.

bb. Dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığına Gönderilmesi İhtimali

Sanığın mahkeme önünde seri muhakeme usulünü reddetmesi halinde, soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması istenmektedir. Soruşturma evresinde verilecek kararlardan biri, iddianame-nin düzenlenmesidir.

Bu kapsamda anılacak diğer ihtimal, yeterli şüphe elde edilemediğinden bahisle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesidir. Bu noktada sorun, şüphelinin daha önceki ifadesinde seri muhakeme usulünü ve böylece hakkında uygulanacak yaptırımını kabul etmek suretiyle, aslında bir “ikrar”da bulunmuş olmasıdır. Üstelik bu ikrar, müdafî huzurunda gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda, sanığın önceki beyanı, “şüpheli ifadesi” olarak geçecek ve yeterli şüphe addedilip kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi mümkün olmayacaktır.⁵⁵ Fakat mevcut düzenlemede, şüphelinin kabul beyanının delil değeri taşımadığı benimsenmiştir (CMK m. 250/10).

Mahkeme atılı suçun seri muhakeme usulü kapsamında olmadığından bahisle dosyayı geri gönderebilecektir. Bu halde, daha önce müdafî huzurunda alınan ifade ve bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler anılan suçun muhakemesinde delil olarak kullanılamayacaktır (CMK m. 250/10, Yönetmelik m. 5/8). Teklifin kabulü suçu ikrar niteliğini haiz olduğundan, böyle bir istisnanın öngörülmesi gereklidir. Ama “diğer belgeler” tabiri nasıl yorumlanmalıdır? Delillerin toplanması başlıklı Yönetmelik m. 8/1’de, seri muhakeme usulü için evvela yeterli şüphelinin şart olduğu vurgulanmıştır. Cumhuriyet savcısının mahkemenin geri gönderme kararından sonra, daha önce edindiği bilgi ve belgeleri Yönetmelik m. 5/8’e göre kullanamayacağı şeklinde genel bir sonuca varılabilir. Fakat “diğer belgeler”i, şüphelinin Cumhuriyet savcısından başka, kolluk ve mahkeme önündeki beyanları şekilde anlamak, soruşturmanın işleyişine daha uygun bir yorumdur ve esasen yasal düzenlemedeki amacın bu olduğu sonucuna ulaşılmalıdır. Bu durumun, mad-

⁵⁵ Yeterli şüphe bakımından değerlendirme için bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 673.

di gerçeğin şart koşulduğu ceza muhakemesinde hiçbir anlamı yoktur. Doktrinde ise, seri muhakeme usulüne başlanmadan önceki delillerin muteber olduğu, sonraki aşamada elde edilen delillerin ise kullanılmayacağı ifade edilmektedir.⁵⁶

Son olarak; dosyanın tekrar Cumhuriyet savcılığına gönderilmesi halinde, soruşturma evresindeki şartlar dahilinde CMK m. 171'e göre kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı da verilebilir.

IV. KANUN YOLU

Seri muhakeme usulünde verilen kararlara karşı kanun yolu CMK m. 250/14'te düzenlenmiştir. Buna göre; CMK m. 250/9 kapsamında, Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. Yasa metninde yer alan ifadenin, geçmiş anlamda kanun yolu şeklinde mi, yoksa teknik anlamda itiraz kanun yolu olarak mı anlaşılması gerektiği hususu bir an için tartışmalıdır.⁵⁷ Ancak Yönetmelik m. 10/1-ç'de yer alan "*Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği*" hükmü doğrultusunda, seri muhakeme usulü kapsamında verilen karara karşı itiraz kanun yolunun öngörüldüğü anlamı çıkmaktadır.⁵⁸

İtiraz kurumuna ilişkin diğer kurallar (CMK m. 267-271) CMK m. 250/14 açısından da geçerlidir. CMK m. 267'ye göre, mahkeme kararlarına karşı ancak kanunun açıkça yer verdiği durumlarda itiraz mümkündür.⁵⁹ Kanunda, mahkemenin hüküm kurması hali için kanun yolu öngörülmüştür. O halde, mahkemenin talebi reddedip Cumhuriyet savcılığına göndermesi işlemine itiraz söz konusu değildir, verilen karar

⁵⁶ Erdem/Şentürk, s. 584.

⁵⁷ Ersoy, Uğur: "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri", SÜHFD, C. 28, S. 2, 2020, s. 861.

⁵⁸ Kanun yolu bakımından aynı yönde Aygörmez Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 273; Erdem/Şentürk, s. 598; Ersoy, s. 862; Yavuz, s. 307.

⁵⁹ Konuyla alakalı ayrıca bkz. Alan, Bayram Volkan: "Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu", Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 74, Ocak 2016, s. 14 vd.

kesindir.⁶⁰ Diğer yandan, CMK m. 250 kapsamındaki suçlarda yetkili mahkeme asliye ceza mahkemesi olduğundan, itirazı incelemeye yetkili merci, asliye ceza mahkemesinin yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesidir.⁶¹

Genel hükümlere uyan bir kovuşturma evresinden bahsedilemediğinden, kanun yoluna başvuru yetkisi olan kişiler bakımından tereddüt yaşanabilir. Evvela özgür iradenin oluşmadığı iddiasında olan şüpheli hükme karşı kanun yolunu işletebilir. Ayrıca Yönetmelik m. 13/2'nin yorumuyla birlikte, somut olay bakımından varsa mağdur, suçtan zarar gören ya da genel hükümlere göre davaya katılma hakkı olanların da kanun yoluna başvuru hakları bulunmaktadır.⁶² İtirazın içeriğinin, seri muhakeme usulünün yasal şartlarına dair olacağında kuşku yoktur.

Kanun yolu ile ilgili olarak; kanaatimizce, seri muhakeme usulü çerçevesinde verilen kararlara karşı hangi kanun yoluna başvurulması gerektiğinin, mahkemenin talep doğrultusunda verdiği hüküm çeşidine göre belirlenmesi daha isabetli olurdu.⁶³ Bu yönde bir yasa değişikliğine gidilmesi halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı itiraz, mahkumiyet hükmüne karşı istinaf kanun yoluna başvurulması mümkün hale gelecek, kanun yollarına ilişkin yasada benimsenen sistemle uyumluluk sağlanacak ve tüm sùjelerin hakları daha kapsamlı şekilde korunacaktır.⁶⁴

⁶⁰ CMK m. 311'in CMK m. 250'ye göre yürütölen muhakeme bakımından da uygulanabileceğine ilişkin değerlendirme için bkz. Aygörmez Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 276.

⁶¹ Ersoy, s. 862.

⁶² Aynı yönde Kızılarslan, s. 1944. Aksi görüşte Erdem/Şentürk, s. 598.

⁶³ Esasen aynı görüşü paylaşmakla birlikte, yasa metninden yola çıkarak her hâlükârda yalnızca itiraz kanun yolunun mümkün olduğu yönünde bkz. Erdem/Şentürk, s. 598. Seri muhakeme usulü kapsamında verilen kararlara karşı mevcut düzenlemede itiraz hakkı tanındığı, fakat istinaf kanun yolunun benimsenmesinin daha doğru olacağı görüşünde Yavuz, s. 307; Yurtcan, s. 719.

⁶⁴ Doktrinde Ersoy, CMK m. 250/14'ün ceza muhakemesi prensipleri doğrultusunda hukuken sıkıntılı olduğunu belirtmekle birlikte, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı Yargıtay içtihadına dayanılarak yapılan esastan incelemenin, CMK m. 250 bakımından da geçerli olması gerektiği görüşündedir. Böylelikle ağır ceza mahkemesinin, sadece seri muhakeme usulünün şekli şartlarıyla sınırlı kalmadan dosyayı değerlendirmesi ve "beraat" kararı vermesi dahi mümkündür. Ayrıca yazar, istinaf kurumunda öngörölen aleyhe bozma yasağına ilişkin normun CMK m. 250'de de yer almasını önermektedir, Ersoy, s. 862 vd.

V. DÜZENLEMENİN ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI

Kanunilik ilkesinin sonuçlarından biri olarak, ceza hukuku kurallarında derhal uygulama ilkesi esastır.⁶⁵ Ancak suç ve cezaya ilişkin hükümler ile güvenlik tedbirlerinde, fail hakkında uygulanacak birden fazla normun varlığı halinde lehe olan hüküm uygulanır. Böylelikle, maddi ceza hukuku normları failin lehine olarak geriye yürür.⁶⁶ Şekli ceza hukuku normları ise, kanunda ayrıca bir belirleme yapılmamışa, failin lehine veya aleyhine olmasına bakılmaksızın derhal uygulanır.⁶⁷ Seri muhakeme usulü, suç ve cezayı belirleyici nitelikte olmayıp, suça ilişkin muhakemeyi barındırdığı için şekli ceza hukuku normudur ve kural olarak derhal uygulama ilkesine tabidir.

CMK Geçici Madde 5/c bendi uyarınca, CMK m. 250'de düzenlenen seri muhakeme usulü ile m. 251 ve m. 252'de düzenlenen basit yargılama usulüne ilişkin hükümler, 1/1/2020 tarihinden itibaren uygulanır. CMK Geçici Madde 5/d'ye göre ise, 1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulü ile basit yargılama usulü uygulanmaz. O halde, 1/1/2020 itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş dosyalarda artık seri muhakeme usulü nedeniyle dosyanın yeniden Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi söz konusu değildir. İddianamenin hazırlandığı, ancak henüz kabul edilmediği durumda, 1/1/2020 tarihinin de geride bırakılmış olması halinde, iddianamenin iadesi yönünde karar mı verilmeli, yoksa iddianame kabul edilip artık kovuşturma evresine mi geçilmelidir? Kanunda yer alan "kovuşturma evresine geçilmiş olma" ibaresi, iddianamenin kabulü olarak anlaşıldığından (CMK m. 175)⁶⁸,

⁶⁵ Tulay, M.Emre: "Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu", MÜHF-HAD, Cilt: 22, Sayı: 3, Yıl: 2016 (Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan), s. 2720 vd.

⁶⁶ Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2018, s. 135; Tulay, MÜHF-HAD (2016), 2721.

⁶⁷ Artuk, M.Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M.Emin/Çakır, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2018, s. 159 vd.; Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 75.

⁶⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 503; Öztürk, s. 624; Yenisey (Editör), s. 186.

dosyanın iade edilmesi gerekir.⁶⁹ Bu yönüyle, zaman eşiği bakımından “iddianamenin hazırlanması”nın tercih edilmesi daha isabetli olurdu.

Esasen muhakeme normu olan uzlaştırma konusunda Yargıtay, failin lehine hüküm doğurmasına bağlı olarak, hükümlü hakkında dahi uyarılma yargılaması yapılarak dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerektiği görüşündedir.⁷⁰ Anılan içtihat fail lehine görünmekle birlikte, bu yönde bir uygulamanın kanunda belirlenmesi gerekir. Kanuni bir düzenleme yokken, sırf fail lehine olduğundan bahisle, muhakeme normları hakkında lehe-aleyhe değerlendirmesi yapmak isabetli değildir.⁷¹ Böyle olmakla beraber, uygulamada söz konusu içtihadın CMK m. 250 açısından da benzer sonuçlar doğurabileceği düşünülebilirdi. Üstelik bu uygulama, uzlaştırma açısından getirdiğimiz eleştiriden etkilenmezdi. Çünkü seri muhakeme usulü, esasen bir muhakeme normu olmasına rağmen, yaptırımın belirlenmesi konusunda ceza miktarı ve diğer bağlı sonuçlar değerlendirildiğinde, fail nezdinde maddi ceza hukuğu normu etkisi doğurmaktadır. Ne var ki CMK Geçici Madde 5/d bendi, bu şekilde bir uygulamanın seri muhakeme usulü bakımından uygun düşmediğini açıkça belirtmiştir. Sonuç olarak, fail hakkındaki sevk maddesinin sonraki kanun değişikliğiyle seri muhakeme usulüne tabi kılınmış olması halinde, lehe sonuç doğsa da, CMK m. 250'nin uygulanması söz konusu olamaz. Ayrıca böyle bir imkan tanınsaydı, kurumun düzenleniş gayesiyle de çelişki doğar, adli sistemin işleyişi bir süreliğine tıkanırdı.

VI. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN 2015 TARİHLİ YASA TASARISINDA ÖNGÖRÜLEN KURUM İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Seri muhakeme usulünü, 2015 tarihli “Ceza Muhakemesinde İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına

⁶⁹ Aldemir, s. 23.

⁷⁰ Yargıtay 4. CD, 2.5.2019, 2019/7966; 8. CD, 25.6.2018, 2018/7439; İzmir BAM 1. CD, 25.9.2017, 2017/1782.

⁷¹ Aynı yönde Koca/Üzülmez, s. 75. Aksi görüşte Akbulut/Aksan, s. 33.

Dair Kanun Tasarısı” m. 20’de öngörülen “Basit Yargılama Usulü” ile karşılaştırmasını yapmak, özellikle kuruma ilişkin paylaştığımız eleştiriler bakımından faydalı olacaktır.

Anılan tasarıda, yine CMK m. 250’de düzenlenmesi öngörülen ve artık “Seri Muhakeme Usulü” başlığını taşıyan madde, “Basit Yargılama Usulü” olarak düzenlenmiştir. Tasarıda yer alan basit yargılama usulü, bugün için CMK m. 251’i değil, CMK m. 250’de öngörülen seri muhakeme usulünü karşılamaktadır.

Tasarıya göre, üst sınırı beş yıl ve daha az süreli hapis cezası gerektiren suçlarda Cumhuriyet savcısı tarafından basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir. Bu yönüyle katalog suç benimsenmemiş ve usulün uygulama alanı geniş tutulmuştur.

Tasarıdaki düzenlemeye göre, fail hakkındaki yaptırımı belirleme yetkisi mahkemededir. Cumhuriyet savcısı, usulün uygulanma koşullarını tespit ettikten sonra basit yargılamanın tatbikini talep eder. Koşulların oluşması halinde mahkeme, metinde yer alan yaptırımlardan bir veya birkaçına hükmeder. CMK m. 250’de ise yaptırım Cumhuriyet savcısı tarafından tespit ve teklif edilir. Mahkemenin ayrı bir takdir ya da yaptırımı değiştirme yetkisi yoktur.

Tasarıda, basit yargılama usulünün şüphelinin kabulüne bağlı olduğu ve bu kabulün “suçu ikrar” niteliği taşıdığı açıkça belirtilmiştir. Ancak usulün uygulanması mahkeme tarafından reddedilirse, şüphelinin ikrarı delil olarak kullanılamayacak ve beyanı, Cumhuriyet savcısı tarafından dosyadan çıkartılacaktır. CMK m. 250/10 ve ilgili Yönetmelik’te de benzer bir koruma normu ihdas edilmesine rağmen, beyanın suçu ikrar niteliği taşıdığı açıkça zikredilmemiştir.

Tasarıda öngörülen basit yargılama usulünde, kapsama alınan suçlar hapis cezası süresine göre tespit edildiğinden, uzlaştırma kapsamına giren suçlarla çakışması, CMK m. 250 düzenlemesine göre daha fazla karşılaşılan bir durumdur. Tasarı metninde de, özel muhakeme usulü

karşısında uzlaştırmının öncelikli olduğu ve fakat uzlaşmanın olumsuz sonuçlandığı hallerde basit yargılama usulünün tatbik edileceği kabul edilmiştir.

Tasarıda, usulün tatbiki failin beyanına bağlanmasına rağmen, müdafî huzurunda beyan şartı getirilmemiştir. Oysa CMK m. 250 ile birlikte, son derece olumlu şekilde, zorunlu müdafilik söz konusudur.

C. ALMAN CEZA HUKUKU İLE KIYAS

CMK m. 250’de öngörülen seri muhakeme usulünü Alman hukukunda yer alan özel yargılama usulleriyle karşılaştırmak, kuruma ilişkin esasları değerlendirmek açısından aydınlatıcı olacaktır. Bu amaçla, aşağıda Alman Ceza Muhakemesi Kanunu 257c, 407 vd. ile 417 vd. maddeleri genel hatlarıyla paylaşılacaktır.

I. KANUNİ DÜZENLEME

1. Mahkeme ile Muhakeme Süjeleri Arasında Uzlaşma (Verständigung zwischen Gericht und Verfahrensbeteiligten- § 257c StPO)

CMK m. 250 gerekçesinde kanun koyucu, seri muhakeme usulüne ilişkin karşılaştırmalı hukuktan verdiği örnekte Alman Ceza Kanunu m. 257c’ye atıf yapmıştır. “*Verständigung zwischen Gericht und Verfahrensbeteiligten*” başlıklı kanun maddesi, “Mahkeme ile muhakeme süjeleri arasında uzlaşma” konusunu düzenlemektedir.⁷² Anılan hükme göre, kovuşturma evresinde mahkeme ile sanık ve savcılık, mahkemenin takdir edeceği durumlarda, hüküm ve ara kararlara bağlı yaptırımlar konusunda uzlaşabilir.⁷³ Uzlaşmaya konu olan olay ve uygulanacak yaptırım değerlendirilmesinde delillerin serbestçe tartışılması esastır.⁷⁴ Uzlaşma

⁷² Kanun maddesinin Türkçe metni için bkz. Yenisey, Feridun/Oktar, Salih: Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO), 2. Baskı, İstanbul 2015.

⁷³ KK-StPO/Moldenhauer/Wenske, § 257c Rn. 8.

⁷⁴ KK-StPO/Moldenhauer/Wenske, § 257c Rn. 13 vd.

için sanığın ikrarı şarttır.⁷⁵ Ancak mahkeme, sanığın tutum ve davranışlarının tahmin edilenden farklı seyretmesi ya da dava konusu olay için öngörülen cezanın yeniden değerlendirilmesi gerektiği hallerde uzlaşma ile bağlı değildir.⁷⁶ Bu ihtimalde sanığın ikrarının olayla ilgili olarak kullanılamayacağı belirtilmiştir.⁷⁷

Alman Ceza Kanunu m. 257c, kovuşturma evresinde esas olarak mahkemenin takdirine bırakılmış bir muhakeme örneğidir. Başka deyişle, muhakemenin ana aktörü mahkemedir.⁷⁸ Sanığın ikrarı esas olmakla birlikte, olayın tahlili ve uygulanacak yaptırımın tespiti hususunda delillerin ikamesi ve tartışılması söz konusudur. Sanığın davranışları ya da suç için öngörülen cezanın yeniden değerlendirilmesi gerekliliği karşısında mahkeme uzlaşma ile bağlı değildir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde, Cumhuriyet savcısının yaptırımını belirleyip talepte bulunduğu ve temelde delillerin tartışılması esasına dayanmayan seri muhakeme usulü (CMK m. 250) ile Alman Ceza Kanunu m. 257c arasında hukuki nitelik yönünden bir benzerlik görünmemektedir. Kanun gerekçesinde Alman Ceza Kanunu m. 257c'ye yapılan atıf isabetli olmadığı gibi, şart anılan kurum dikkate alınarak bir düzenleme yapılmak istenmişse, amaçtan çok uzak kaldığı belirtilmelidir.

2. Ceza Kararnamesi Muhakemesi (Verfahren bei Strafbefehlen- §§ 407 StPO)

Hakim ve mahkeme yetkisindeki davalarda, isnat olunan suç için öngörülen ceza bir yıldan az süreli hapis cezası veya adli para cezası ise (Vergehen- § 12 StGB) ve savcılık tarafından duruşma yapılması gerekli görülmezse, savcılığın yazılı talebi üzerine, duruşma yapılmaksızın yazılı ceza kararnamesi ile müeyyide belirlenebilir.⁷⁹ 18 yaşından küçüklerin işlediği iddia olunan suçlarda bu usul uygulanmazken, kişinin önceki bir

⁷⁵ BGH 4.8.2010, 2 StR 205/10, NStZ 2011, s. 107; MüKoStPO/Jahn/Kudlich, § 257c Rn. 157.

⁷⁶ MüKoStPO/Jahn/Kudlich, § 257c Rn. 158 vd.

⁷⁷ KK-StPO/Moldenhauer/Wenske, § 257c Rn. 32; MüKoStPO/Jahn/Kudlich, § 257c Rn. 172.

⁷⁸ KK-StPO/Moldenhauer/Wenske, § 257c Rn. 9.

⁷⁹ BeckOK StPO/Temming, § 407 Rn. 7; KK-StPO/Maur, § 407 Rn. 1.

suçtan tutuklu veya hükümlü olması ya da yokluğu usulün tatbikine kural olarak engel değildir.⁸⁰

Savcılığın talebi yazılı ve belli müeyyidelerin hükmedilmesine yönelik olmalıdır.⁸¹ Savcı tarafından duruşma yapılmasına gerek görülmesi halinde talepname ile mahkeme aşamasına geçilir.⁸² Bu aşamaya gelinebilmesi için savcının, adeta hakim gibi, yeterli şüphenin ötesine geçmesi aranmaktadır.⁸³

Savcılığın taleptesinde yer verebileceği yaptırımlar kanunda açıkça sayılmıştır. Bunun dışında bir yaptırım öngörülmesi söz konusu olamaz. Ancak birden fazla yaptırıma hükmedilmesi mümkündür.⁸⁴ Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Madde 408 Fıkra 2'de yer alan yaptırımların talep edilmesi halinde zorunlu müdafilik öngörülmüştür.⁸⁵ Hapis cezası talebi halinde, sanık hakkında verilecek ceza -ertelenmek kaydıyla- bir yıla kadar hapis cezası olabilir.⁸⁶

Ceza kararname muhakemesinde, genel esaslara istisna şekilde, sanığın önceden dinlenmesine lüzum yoktur.⁸⁷

Olayın ceza kararname muhakemesinin yetki alanına giriyorsa, ilgili usule ilişkin esasların tatbiki konusunda bir takdir hakkı tanınma-

⁸⁰ MüKoStPO/Eckstein, § 407 Rn. 24 vd.

⁸¹ MüKoStPO/Eckstein, § 407 Rn. 65.

⁸² BeckOK StPO/Temming, § 407 Rn. 10; KK-StPO/Maur, § 407 Rn. 3.

⁸³ MüKoStPO/Eckstein, § 407 Rn. 60.

⁸⁴ MüKoStPO/Eckstein, § 407 Rn. 58. Yaptırım talepleri şu şekilde olabilir: para cezası, ceza kaydı koyarak ikaz, sürme yasağı, mülkiyetin devlete geçmesi, müsadere, imha etme, kullanılmaz hale getirme, hükmün ilanı ve bir hükmü şahıs veya şahıslar birliği hakkında verilmiş olan mahkûmiyet veya para yaptırımı, 2. yasaklamanın iki seneden fazla olmaması koşulu ile, sürücü belgesinin geri alınması. 2a. her türlü hayvan veya belli bir cins hayvan sahibi olmaktan veya bakmaktan veya mesleki bir bağlantı kurmaktan bir seneden üç seneye kadar yasaklanması veya 3. cezadan sarfinazar edilmesi.

⁸⁵ Düzenlemenin anayasal ilkelerle uyumluluğu hakkında bkz. MüKoStPO/Eckstein, § 407 Rn. 70 vd.

⁸⁶ KK-StPO/Maur, § 407 Rn. 8; MüKoStPO/Eckstein, § 407 Rn. 46.

⁸⁷ KK-StPO/Maur, § 407 Rn. 20; MüKoStPO/Eckstein, § 407 Rn. 69.

mıştır.⁸⁸ Ancak mahkeme aşamasına geçmeden hakim tarafından verilen ara kararda, isnat olunan suçla ilişkin yeterli delil elde edilmediğinden bahisle, talebin reddi imkanı vardır.⁸⁹ Ayrıca isnat olunan suçun hukuki niteliğine ilişkin farklı bir değerlendirme yapılır ya da talep edilen yaptırımdan başka bir yaptırım belirlenmek istenir ve savcılık talebinde direnirse, duruşma yapılmadan karar verilemez.⁹⁰ Bu ihtimalde sanığa giden talepten önce öngörülen yaptırım çeşidi yer almaz.⁹¹

Dava konusu işin esasen ceza kararnamesi muhakemesinin alanına girdiği kovuşturma evresinde anlaşılır ve sanığın yokluğu, gaip olması ya da önemli başka bir sebep yüzünden duruşmaya devam edilemiyorsa, savcı sözlü olarak usulün uygulanmasını talep edebilir.⁹² Bu halde, talebin reddini gerektiren sebepler yoksa (m. 408/3) talep kabul edilir, aksi halde davaya devam olunur.⁹³

Ceza kararnamesi sanık ve kanuni temsilciye tebliğ edilir. Kararnameye karşı itiraz (muhalefet etme-Einspruch) imkanı tanınmıştır. Tebliğden itibaren iki hafta içinde muhalefet edilmeyen kararname kesin hüküm niteliği taşır.⁹⁴ Muhalefet kabul edilirse hakim, duruşma için gün tayin eder.⁹⁵ Ancak muhalefetin adli para cezasının tam gün sayısına ilişkin olması halinde, savcılık, sanık ve müdafinin onayıyla duruşma açılmaksızın karar verilebilir.⁹⁶ Dava ve muhalefetin kararın tefhime dek geri alınması mümkündür. Fakat kovuşturma evresinde ceza muhakemesi kararnamesi uygulanmasına geçilmişse, davanın geri alınması mümkün değildir.⁹⁷

⁸⁸ MüKoStPO/Eckstein, § 408 Rn. 1.

⁸⁹ KK-StPO/Maur, § 408 Rn. 9. MüKoStPO/Eckstein, § 408 Rn. 8. Yer bakımından yetkisizlik halinde ise genel hükümlere göre ret imkanı vardır, MüKoStPO/Eckstein, § 408 Rn. 6..

⁹⁰ MüKoStPO/Eckstein, § 408 Rn. 27.

⁹¹ KK-StPO/Maur, § 408 Rn. 21.

⁹² KK-StPO/Maur, § 408a Rn. 9; MüKoStPO/Eckstein, § 408a Rn. 15.

⁹³ MüKoStPO/Eckstein, § 408a Rn. 23.

⁹⁴ MüKoStPO/Eckstein, § 410 Rn. 31.

⁹⁵ MüKoStPO/Eckstein, § 411 Rn. 24.

⁹⁶ KK-StPO/Maur, § 411 Rn. 9a.

⁹⁷ KK-StPO/Maur, § 411 Rn. 24.

Kararnameye muhalefet edilmesi halinde mahkeme, muhalefetin kapsamında kalmak kaydıyla, kararname ile bağlı değildir. Ama kararnamede belirlenen yaptırımdan sanık aleyhine sapılması yasaklanmıştır.⁹⁸

Sanığın geçerli bir mazeret olmadan duruşmaya gelmemesi ya da müdafiden yararlanmaması halinde, şartlar dahilinde zorla getirme kararı verme imkanı tanınmıştır.⁹⁹

Ceza kararnamesi muhakemesiyle ilgili ortaya konulan ve genel esaslarıyla aktarılan hususlar incelendiğinde, hızlı bir muhakeme olmasına rağmen yeterli şüphenin ötesine geçen bir savcılık aşamasının olduğu ve muhakeme sürecinde şüphelinin mahkemeyi duruşmaya zorlama imkanının bulunduğu göze çarpmaktadır. Buradan hareketle düzenlemenin ceza muhakemesine hakim uluslararası ilkelerle bağdaştığı görülmektedir.¹⁰⁰

3. Hızlı Muhakeme Usulü (Beschleunigtes Verfahren- §§ 417 StPO)

Alman Ceza Hukukunda “Beschleunigtes Verfahren (§§ 417-420 StPO)” başlığı altında, hızlı muhakeme usulüne yer verilmiştir.¹⁰¹ Bu sistemde; işlendiği iddia olunan suçun basit bir iş teşkil etmesi¹⁰² ya da suça ilişkin delillerin açık olması nedeniyle hızlı muhakemeye elverişli olması halinde¹⁰³, savcılık tarafından mahkemeden hızlı muhakemenin yazılı veya sözlü olarak talep edilmesi gerekir. Talep üzerine, kovuştur-

⁹⁸ Ancak bu kurumu “aleyhe bozma yasağı” gibi düşünmemek gerekir, BeckOK StPO/Temming, § 411 Rn. 11.

⁹⁹ KK-StPO/Maur, § 412 Rn. 6.

¹⁰⁰ Detaylı değerlendirme için bkz. BeckOK StPO/Temming, § 407 Rn. 1 vd.

¹⁰¹ BeckOK StPO/Temming, § 417 Rn. 1.

¹⁰² Soruşturma konusu olayın basit iş teşkil edip etmediği hususunda suçta gündeme gelen tüm süjeler bakımından değerlendirme yapılmalıdır. Bu noktada işlenen tek bir suçun varlığı ile karşılaştırılması daha muhtemel olmakla birlikte, birden fazla suç işlenmesi halinde de somut olayın şartlarına göre basit iş değerlendirmesi yapmak mümkündür. Siyasi saikle işlenen suçlar basit iş kapsamı dışında tutulmaktadır, bkz. KK-StPO/Graf, § 417 Rn. 8. Ayrıca bkz. MüKoStPO/Putzke/Scheinfeld, § 417 Rn. 12 vd.

¹⁰³ BeckOK StPO/Temming, § 417 Rn. 2 vd.; KK-StPO/Graf, § 417 Rn. 7.

ma evresi hakkında karar verilmesine gerek olmaksızın ve talep tarihi ile duruşma tarihi arasında altı haftalık süreyi geçmemek üzere muhakemeye geçilir.¹⁰⁴ İddianame düzenlenmesi şart değildir. Bu nedenle, iddianamenin yokluğu halinde, duruşmanın başında atılı suça ilişkin savcılık tarafından açıklama yapılır. Hüküm açıklanana dek savcının talebi geri alması mümkündür.¹⁰⁵ Duruşmada müdafinin yer alması kural olarak aranmaz. Ne var ki, altı aydan fazla hapis cezası ihtimalinde duruşmada müdafinin bulunması şarttır.¹⁰⁶ Böylelikle özel bir zorunlu müdafilik öngörülmüştür.¹⁰⁷

Hızlı muhakeme neticesinde verilecek ceza, bir yıl hapis cezasını geçemez. Sürücü belgesine el konulması hariç, güvenlik tedbirine karar verilemez.¹⁰⁸

Mahkeme, hızlı muhakemenin şartlarının varlığı halinde hızlı muhakeme usullerini tatbik etmek zorundadır.¹⁰⁹ Ancak hüküm açıklanana dek hızlı muhakemenin şartlarını tahlil etme ve muhakemeyi reddetme hakkını haizdir.¹¹⁰ Şayet mahkeme hızlı muhakeme talebini reddederse, atılı suça ilişkin yeterli şüphenin varlığı halinde kovuşturmaya devam edilir, dosya yeniden savcılığa gönderilmez. Fakat talep reddedilir ve kovuşturmaya geçilmesi kararı da verilmezse, bu durumda dosya, yeni bir iddianame düzenleme zorunluluğu olmaksızın savcılığa iade edilir. Duruşmaya katılan sanık, müdafii ve savcının kabul etmesi halinde, dosyada

¹⁰⁴ Süre konusunda doktrinde iki hafta ve bir ay süre olması gerektiğini benimseyen görüş ve bunun yasa hükmüne aykırılık teşkil ettiğine ilişkin değerlendirme için bkz. BeckOK StPO/Temming, § 417 Rn. 2. Verilen süre her halükarda savunma hakkının kullanımı elverişli kılmalıdır, KK-StPO/Graf, § 417 Rn. 11. Diğer yandan kurumun niteliği gereği silahların eşitliğine halel gelmeden, derhal duruşmaya geçilmesi beklenir, MüKoStPO/Putzke/Scheinfeld, § 418 Rn. 9.

¹⁰⁵ MüKoStPO/Putzke/Scheinfeld, § 417 Rn. 32.

¹⁰⁶ KK-StPO/Graf, § 418 Rn. 11.

¹⁰⁷ MüKoStPO/Putzke/Scheinfeld, § 418 Rn. 24.

¹⁰⁸ KK-StPO/Graf, § 419 Rn. 4.

¹⁰⁹ BeckOK StPO/Temming, § 417 Rn. 5; KK-StPO/Graf, § 418 Rn. 2.

¹¹⁰ KK-StPO/Graf, § 417 Rn. 6; MüKoStPO/Putzke/Scheinfeld, § 417 Rn. 23 vd. (31). Karş. BeckOK StPO/Temming, § 417 Rn. 5.

yer alan tanık, bilirkişi, sanık ya da diğer sanık beyanları ile yetinilebilir; bu kişilerin ifadelerine yeniden başvurma zorunluluğu yoktur.¹¹¹

Çocuklar ve Nato üyesi ülkeler tarafından gönderilen asker gruplar hakkında yürütülen soruşturmada, tabi olunan özel kanunlar gereği hızlı muhakeme usulü işletilemez.¹¹²

Hızlı muhakeme ile ilgili paylaşılan ana esaslar değerlendirildiğinde, kurumun CMK m. 251’de yer alan basit yargılama usulü ile de karşılaştırılabilir olduğu söylenebilir. Ancak değinilen hususlar, kurumun basit yargılama usulü ile bire bir kıyası doğru kılmamakta, CMK m. 250 ile mukayesesinin de yararlı olacağını göstermektedir.

II. TÜRK VE ALMAN CEZA HUKUKU KIYASINDA TESPİT EDİLEN TEMEL FARKLAR

1. Savcılık Aşamasındaki Temel Farklılıklar

CMK m. 250’de öngörülen seri muhakeme usulüyle benzerlik gösteren ceza kararnamesi muhakemesi ((§§ 407-412 StPO) ile hızlı muhakeme (§§ 417-420 StPO), Türk Hukukundaki uygulamadan belli başlı farklılıklar bulunur. Bunlardan ilki, özel muhakemeye tabi suçlarda kendini gösterir. CMK m. 250’de katalog suçlara yer verilmişken, Alman Ceza Kanunu’nda böyle bir sınırlama yoktur. Suçun ispatına yönelik açık deliller olması ya da suçun takibinin “basit” olarak nitelendirilmesi halinde hızlı muhakeme mümkündür. Ceza muhakemesi kararnamesinde ise üst sınırı bir yıldan az hapis veya adli para cezası gerektiren suçlar uygulamaya tabidir.

Türk Hukukunda seri muhakeme usulünü yürüten merci olarak Cumhuriyet savcılığı öne çıkmaktadır. Gerçekten, Cumhuriyet savcısı hem şüpheliye teklifte bulunmakta, hem de uygulanacak yaptırımını belirleyip mahkemeye sunmaktadır. Oysa Alman Hukukundaki düzenlemede hem savcı, hem mahkemenin süreçte etkin şekilde yetkilidir.

¹¹¹ KK-StPO/Graf, § 420 Rn. 3 vd.

¹¹² KK-StPO/Graf, § 417 Rn. 2.

Seri muhakeme usulü, şartları oluşsa bile şüphelinin müdafii huzurundaki kabul iradesine bağlıdır. Buna karşın hızlı muhakeme usulünün tatbiki Alman Ceza Kanunu'nda şüphelinin iradesine bağlı kılınmamıştır. Fakat ceza kararnamesi muhakemesinde şüphelinin iradesi (itiraz/muhalefet), sürecin duruşmalı olarak ilerlemesi sonucu doğurabilmektedir. Türk Hukukunda katalog suçların hepsi bakımından ve savcı tarafından yapılan teklif sırasında da zorunlu müdafilik öngörülmüşken, Alman Hukukunda, hızlı muhakemede hakim huzurundaki ifade sırasında ve cezanın altı ayın üzerinde beklenmesi durumunda zorunlu müdafilik söz konusudur. Ceza kararnamesi muhakemesinde ise zorunlu müdafilik, savcılık taleplerinde yer alan yaptırıma bağlıdır.

2. Mahkeme Aşamasındaki Temel Farklılıklar

Seri muhakeme usulünde şüpheli, duruşmaya katılmak zorundadır. Katılmaması halinde seri muhakeme usulünden vazgeçmiş sayılır ve dosya soruşturma işlemleri için tekrar Cumhuriyet savcılığına gönderilir. Zorla getirme kararı söz konusu olmaz. Oysa Alman Hukukunda hızlı muhakemede şüpheli, duruşmaya katılmak zorunda değildir. Başka deyişle, talebe cevap vermemesi ya da duruşmaları takip etmemesi halinde hızlı muhakeme usulünden vazgeçmiş sayılmaz. Buna karşın ceza kararnamesi muhakemesinde, yasal şartlar dahilinde zorla getirme kararı verilebilir.

Yaptırım bakımından ise, seri muhakeme usulünde somut ceza Cumhuriyet savcısınca teklif edilmekte, mahkeme tarafından onaylanmaktadır. Mahkemenin ceza miktarı üzerinde takdir yetkisi yoktur. Öyle ki; erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve hatta takdiri indirim nedenleri de savcı tarafından tespit edilmektedir. Alman Hukukunda ise, hızlı muhakemede savcısının yaptırımın tespitine yönelik bir yetkisi bulunmazken, ceza kararnamesi muhakemesinde esas olarak savcı tarafından yaptırım talep edilir. Mahkemenin ise belli yasal şartlar dahilinde yaptırımlar üzerinde etkisi tanınmıştır.

Yaptırım konusunda bir diğer fark, güvenlik tedbirlerinde kendisini gösterir. Seri muhakeme usulünün tatbiki, güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir. Oysa Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, sürücü ehliyetine el konulması hariç, hızlı muhakemede güvenlik tedbirine karar verilemeyeceği belirtilmiştir. Ceza kararnamesinde ise, kanda sayılan güvenlik tedbirlerine karar verilmesi imkanı tanınmıştır.

Son olarak; delillerin tartışılması konusunda, Türk Hukukunda ilgili Yönetmelik m. 8'de delillerin toplanmasına ilişkin düzenleme yer almakta ve seri muhakeme usulünün Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğe ulaşma yükümlülüğünü kaldırmadığı belirtilmektedir. Mahkeme nezdinde ise ayrı bir değerlendirme söz konusu değildir. Ancak Alman Hukuku yönünden, delillerin değerlendirilmesi bahsine daha ayrıntılı yer verilmiştir. Duruşmaya katılan sanık, müdafî ve savcının kabulleri halinde, dosyada yer alan tanık, bilirkişi, sanık ve diğer sanıkların beyanlarına yeniden başvurulmayıp, önceki ifadeleri değerlendirilebilecektir. Görüldüğü üzere, hızlı muhakeme usulü delillerin tartışılması imkanını ortadan kaldırmayıp, sadece yönetime ilişkin pratik düzenleme barındırmaktadır. Fakat seri değerlendirme yöntemi, tarafların kabulüne bağlı kılınmıştır. Ceza kararnamesi muhakemesinde ise delillerin savcılık aşamasında dahi yeterli şüphenin ötesine geçmesi aranmakta ve delillerin tartışılması talebi halinde duruşma yapılması öngörülmüştür.

GENEL DEĞERLENDİRME ve HUKUKİ KANAATİMİZ

Adli işlerin hızlandırılması amacı güden seri muhakeme usulü, yukarıda değinilen hususlarda, gerek Alman Ceza Muhakemesi Kanunu örneği, gerekse 2015 tarihli Tasarıyla karşılaştırıldığında bazı temel eksik ve hukuken eleştiriye açık hususlar barındırmaktadır.

Seri muhakeme usulü kapsamındaki suçlar katalog suç şeklinde belirlenmiştir. Mağdur veya kamu nezdinde ağırlığı ne olursa olsun, ilgili maddede yer almayan bir suçun muhakemesinde CMK m. 250'nin takdiren tatbiki mümkün değildir. Diğer yandan, anılan suçlara ilişkin hem maddi unsurlar, hem ceza miktarı yönünden genel hükümlere göre

yürütülen muhakemenin de uzun süren işlemlerden olmadığını belirtmek gerekir. Öngörülen özel usulün amacı muhakeme sürecini hızlandırmaksa, somut olay ve beklenen ceza miktarına göre Cumhuriyet savcısına takdir yetkisi verilmesi ya da 2015 Tasarısında olduğu gibi ceza miktarının üst sınırına göre belirleme yapılması seri muhakeme usulünün uygulanma sahasını genişleterek kurumu daha işlevsel kıları.

Seri muhakeme usulünün uygulanması için şüphelinin muhakemeye ilişkin talebi kabul etmesi şarttır. CMK m. 250/2'ye göre, seri muhakeme usulüne ilişkin kolluk ya da Cumhuriyet savcısı tarafından bilgilendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Uygulamada teknik bir adli kolluk oluşumunun bulunmaması sebebiyle, bilgilendirmenin kolluk tarafından yapılması, usulün hukuki anlam ve sonuçlarını kavramak bakımından sorun teşkil edebilir.¹¹³ Bu nedenle, sürece dair açıklamaların mutlaka Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması gerekir. Kanuni görevin sadece Cumhuriyet savcısı ile sınırlı olması şüpheli hakları açısından daha isabetli olurdu.

Seri muhakeme usulü teklifinin müdafî huzurunda kabul edilmesi gerekliliği son derece olumludur. Ne var ki, sadece teklifin kabulüne ilişkin değil, teklifin içeriği ve hukuki sonuçlarına dair açıklamaların da müdafî huzurunda yapılması beklenir. Bu beklenti uygulamayla pekiştirilebilir olmasına rağmen, Yönetmelik m. 10'un katı şekilde yorumlanması halinde mümkün değildir. Özetle, müdafinin muhakemenin tüm aşamalarına katılmasına imkan tanıyacak şekilde kanuni düzenleme yapmak daha doğru olurdu.¹¹⁴

Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı uygulanacak yaptırımını belirlemekle yükümlüdür. Fakat sadece alt ve üst sınırlar arasında bir miktarın belirlenmesi değil, adeta hakim gibi diğer hususları da kullanacaktır. Nitekim yaptırımın belirlenmesinde erteleme ve hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumlarını da değerlendirecektir.

¹¹³ Nitekim uzlaştırma kurumunda da, özgür iradenin tesisi için gerekli bilgilendirme süreci yasal olarak kolluğun değil, uzlaştırıcının görev ve yetkisindedir, bkz. Akbulut/Aksan, s. 192 vd.

¹¹⁴ Karş. Yavuz, s. 336.

Mevcut düzenleme, mahkemelerin iş yükünü azaltırken, Cumhuriyet savcısının iş yükünü artırmaktadır.¹¹⁵ Oysa muhakeme sùjelerinin görev ve yetkileri bakımından, sadece usulün uygulanmasını talep etmek ve yasal indirim oranlarını belirtmekle yetinip, nihai ceza ve alternatif infaz normlarının uygulanmasının delilleri değerlendirme görev ve yetkisi çerçevesinde mahkemeye bırakılması daha uygun olurdu.

CMK m. 250'de yer alan katalog suçlar her ne kadar doğrudan kişilere karşı işlenen suçlar olmasa da, somut olayda gerçek kişinin suçtan zarar gören olması da mümkündür (Mesela kasten güvültüye neden olma suçü). Bu gibi hallerde sadece şüpheliyi dikkate alıp onun iradesine bağlanan bir usulle ceza indirimi öngörmek yerine, suçtan zarar görenin zararının giderilmesinin de bir koşul olarak düzenlenmesi daha isabetli olurdu.

---

¹¹⁵ Ayrıca bkz. Aygörmez Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 271.

KAYNAKÇA

Akbulut, Berrin/Aksan, Murat: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 2. Baskı, Ankara 2019.

Alan, Bayram Volkan: “Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu”, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 74, Ocak 2016.

Aldemir, Hüsnü: Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Ankara 2019, ss. 13-18.

Artuk, M.Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M.Emin/Çakır, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2018.

Aygörmez Uğurlubay, Gülsün A./Haydar, Nuran/Korkmaz, Mehmet: “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019 (2), ss. 255-306.

BeckOK StPO mit RiStBV und MiStra, 35. Aufl., München 2019
(*BeckOK StPO/Yazar*)

Centel, Nur/Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2018.

Demirtaş, Soner: “Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154)”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 36, Nisan 2018, ss. 69-99.

Erdem, Mustafa Ruhan/Şentürk, Candide: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi, (CMK m. 250)”, CHD 2019 (3), ss. 573-601.

Ersoy, Uğur: “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, SÜHFD, C. 28, S. 2, 2020, ss. 857-885.

Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung, 8. Aufl., München 2019 (*KK-StPO/Yazar*).

Kızıllarslan, Hakan: “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 183, Kasım 2019, ss. 1885-1960.

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019.

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2018.

Münchener Kommentar zur StPO, 1. Aufl., München 2019 (*Mü-KoStPO/Yazar*).

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2019.

Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku, 14. Bası, Ankara 2018.

Öztürk, Bahri (Editör): Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2019.

Polater, Yusuf Ziya: “Adli Kolluk-Savcı İlişkisi ve Soruşturmalara Etkisi”, TBBD Cilt: 28, Sayı: 120, Eylül 2015, ss. 289-324.

Soyaslan, Doğan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2018.

Şahin, Cumhuri: Ceza Muhakemesi Hukuku –I–, 9. Bası, Ankara 2019.

Şahin, Cumhuri/Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku –II–, 10. Bası, Ankara 2020.

Taner, Fahri Gökçen: Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, Ankara 2019.

Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R.Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 17. Baskı, Ankara 2019.

Tulay, M.Emre: “Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu”, MÜHF-HAD, Cilt : 22, Sayı: 3, Yıl: 2016 (Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan), ss. 2715-2736.

Tulay, M.Emre: “Die besonders zuständige Straferichte im türkischen Rechtssystem (Art. 10 Terrorbekämpfungsgesetz-Ges. Nr. 3713)”, SDÜHFD Cilt: 2, Sayı: 1, 2012, ss. 153-189.

Turhan, Faruk: “Yeni Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbiri Olarak Hak Yoksunluğu ve Yasaklılığın Hukuki Niteliği, Kapsam ve Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme”, CHD 2007 (4), ss. 171-196.

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2019.

Yavuz, Hakan A.: Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Ankara 2020.

Yenisey, Feridun/Nuhoglu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2019.

Yenisey, Feridun/Oktar, Salih: Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO), 2. Baskı, İstanbul 2015.

Yenisey, Feridun (Editör): Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2018.

Yurtcan, Erdener: Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Bası, Ankara 2019.